

Басай Олег Вікторович,

голова Київського окружного адміністративного суду,
доктор юридичних наук, професор

РЕЦЕНЗІЯ НА МОНОГРАФІЮ ДАВИДОВОЇ І.В. «ПРАВОЧИНИ ТА ЇХ НЕДІЙСНІСТЬ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА» (Одеса : Юридична література, 2018. – 368 с.)

Формування інформаційного суспільства, глобалізаційні та інтеграційні процеси зумовлюють необхідність удосконалення правового інструментарію торгового обігу, і як наслідок, перегляду низки вже відомих цивільно-правових категорій. До таких категорій, без сумніву, належать правочини, без яких є неможливим встановлення цивільних правовідносин, набуття цивільних прав та обов'язків тощо. Враховуючи зазначене, видання монографії «Правочини та їх недійсність в інформаційному суспільстві: теорія та практики» (автор – Давидова І.В.) є вчасним та обумовлене потребами сьогодення. Важливою ознакою цієї роботи є запрошення читача до дискусії, постановка питань, на які не може бути єдино правильною відповіді.

Актуальність роботи посилюється також існуванням невіршених на практиці проблем, пов'язаних з використанням інформаційних технологій при підготовці та укладенні правочинів. Аналіз практики свідчить про помітні зрушення в бік спрощення укладення правочинів. Зокрема, з'явилася можливість вчиняти договори та інші правочини в електронній формі, яка передбачає фіксацію умов угоди не на папері, а за допомогою електронних документів, ознайомлення з якими обов'язково має супроводжуватися використанням спеціального обладнання.

Особливістю дослідження є новий підхід до розуміння ролі інформаційних технологій (зокрема, таких як блокчейн), в якості способу захисту цивільних прав шляхом визнання правочинів недійсними. Також увага приділена дослідженню питань електронної комерції, смарт-контрактів та інших нових напрямків розвитку правочинів в сучасних умовах становлення та розвитку інформаційного суспільства в Україні. Важливим є те, що в монографії йдеться не лише про удосконалення порядку

укладення правочинів, а про зміну самого розуміння його сутності.

Завдяки вдало обраній методології та належній теоретико-методологічній базі автору монографії вдалося розкрити сутність і зміст сучасного розуміння категорії правочину та його недійсності в системі цивільного права України, а також дати власне бачення даного питання. Заслуговує на увагу й дослідження правових наслідків недійсності правочинів в цивільному праві, їх систематизація та визначення впливу особливостей інформаційного суспільства на наслідки, які можуть виникати при визнанні правочинів недійсними.

Заслуговує на увагу інтерес автора до вивчення співвідношення підстав виникнення, зміни, припинення цивільних прав та обов'язків в інформаційному суспільстві та категорії «юридичні факти», внаслідок чого було зроблено висновок, що хоч зазначені категорії і мають низку спільних рис, разом із тим, підстави виникнення, зміни, припинення цивільних прав та обов'язків в інформаційному суспільстві мають істотні особливості, поміж яких найбільш важливим є надання переваг такій підставі виникнення правовідносин як волевиявлення учасників цивільних відносин (у вигляді правочину, спеціально спрямованого на встановлення юридичних прав і обов'язків, або у вигляді здійснення «вольового вчинку», яким опосередковуються відносини творчості, комунікації тощо).

Слушною, на нашу думку, є твердження автора про те, що в умовах інформатизації суспільства та формування цифрового середовища, концепція правочинів може розглядатися, на нашу думку, з двох позицій: традиційного підходу та нового (інформаційного) підходу.

Цікавою є позиція автора про трансформацію категорії правочину внаслідок розвитку суспіль-

ства та виділення нового типу правочинів, а саме «ІТ-правочинів». Таке твердження є досить сміливим та заслуговує на увагу, враховуючи існування нині проблем, пов'язаних з використанням інформаційних технологій при підготовці та укладенні правочинів.

Також викликає інтерес позиція автора щодо визначення суб'єктного складу правочинів, а саме про його розширення в умовах розвитку інформаційних технологій, формування інформаційного суспільства, не лише за допомогою «традиційних» суб'єктів правовідносин (провайдери, виробники, користувачі/споживачі), але й «віртуальних підприємств», «віртуальних організацій», «віртуальних корпорацій», а також можливості визнання робіт учасниками (квазі-учасниками) даних правовідносин за певних умов (зокрема, у випадках, коли правочини, юридичні дії вчиняються ними на базі попередньої домовленості фізичних осіб-їхніх власників).

Монографія становить також інтерес, враховуючи те, що вона відображає авторську позицію щодо найбільш важливих сьогодні базових проблем впливу інформаційних технологій (Інтернету, блокчейну, смарт-контрактів тощо) на розуміння сутності правочину, визначення підстав та наслідків його недійсності.

Викладення матеріалів монографії характеризується логічністю, структура роботи в достатній мірі оптимальна, і в цілому досягається поставлена мета.

Ємність розкритих Давидовою Іриною Віталівною основних проблем правочинів та їх недійсності в умовах формування інформаційного суспільства дає можливість зробити висновок про

досягнення нею поставленої мети написання монографії, зокрема, науковці та практики отримали науково обґрунтоване уявлення про категорію правочину та наслідків його недійсності в умовах формування інформаційного суспільства.

Результати та отримані висновки є достатньо аргументованими, їх достовірність зумовлена тим, що дослідження ґрунтується на широкій джерельній базі, яка включає нормативно-правові акти, спеціальну літературу, судові рішення.

Робота є комплексним дослідженням правочинів та їх недійсності в інформаційному суспільстві, визначаються особливості вчинення таких правочинів, підстави та умови визнання їх недійсними, наслідки недійсності тощо, що, в свою чергу, становить наукову цінність монографії.

Практичне значення результатів і висновків роботи полягає в тому, що вони можуть бути використані для подальших досліджень цивільно-правових проблем категорії правочину та концепції його недійсності в умовах формування інформаційного суспільства.

Отже, можна зробити висновок, що монографія Давидової І.В. «Правочини та їх недійсність в інформаційному суспільстві: теорія та практика» є актуальною, написана на високому професійному рівні, її висновки та положення науково обґрунтовані. Зазначена праця стане в нагоді науковим та науково-педагогічним працівникам, аспірантам, здобувачам вищої юридичної освіти та всім, хто цікавиться проблематикою правочинів та їх недійсності в сучасних умовах.